

Евтушенко Н.Н.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

БЮДЖЕТНАЯ ПОЛИТИКА КАК ИНСТРУМЕНТА ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ

Аннотация

Рассмотрены отдельные аспекты бюджетной политики, как инструмента государственного регулирования экономики. Также исследовано состояние бюджетной политики Украины. Раскрыто направления формирования и совершенствования современной модели бюджетной политики.

Ключевые слова: бюджет, бюджетная политика, бюджетный процесс, доходы, расходы, дефицит.

Yevtushenko N.N.

Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University of Pereiaslav-Khmelnitskyi

BUDGET POLICY AS AN INSTRUMENT OF STATE REGULATION OF ECONOMY

Summary

The author has explored some aspects of fiscal policy as an instrument to state regulation of the economy. Also, the state budget policy of Ukraine. Disclosed informing an dimproving current model so fiscal policy.

Keywords: budget, budgeting, revenue, expenditure, deficit.

УДК 368.914

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ДИНАМІКИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Жмурко Н.В., Сільванович І.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті проведено аналіз сучасного стану недержавних пенсійних фондів в Україні. Виявлено особливості їхнього функціонування. Проаналізовано основні показники діяльності недержавних пенсійних фондів. Розглянуто чинники, що гальмують розвиток системи. Досліджено структуру інвестиційного портфелю, його дохідність. Запропоновано напрямки покращення інвестиційної діяльності.

Ключові слова: недержавні пенсійні фонди, пенсія, фінансова система, пенсійні активи, інвестиції.

Постановка проблеми. На сьогодні питання додаткового захисту населення стає дедалі актуальнішим. Нинішня пенсійна система нездатна забезпечити достойної старості у майбутньому. Процес старіння населення та зростання частки осіб пенсійного віку посилили соціальне і фінансове навантаження на працююче населення країни, що стало причиною підвищеної уваги сучасного суспільства до розвитку системи недержавних пенсійних фондів. Рівень розвитку недержавного пенсійного забезпечення є показником економічного та соціального становища населення країни. Саме тому роль недержавних пенсійних фондів в Україні є надзвичайно важливим напрямом досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню розвитку і функціонування недержавного пенсійного забезпечення в Україні присвячено чимало праць вітчизняних науковців, зокрема: О.В. Бачинська, С.О. Біла, М.О. Змієнко, М.В. Лазебна, С.А. Мельнікова, О.В. Мелешко, С.П. Ремига, Н.А. Телічко, Г.В. Титаренко, Н.А. Ціановська, Н.В. Черевик, та низка інших.

Водночас недержавне пенсійне забезпечення в Україні постійно розвивається, а тому є недостатньо дослідженим у вітчизняній економічній літературі і потребує подальшого вивчення.

Мета статті. Метою статті є оцінка діяльності недержавних пенсійних фондів України та аналіз проблем недержавного пенсійного забезпечення в умовах соціально-економічної кризи

Виклад основного матеріалу. Система недержавного пенсійного забезпечення становить третій рівень в структурі пенсійної системи України, яка базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення [1].

Усі правові, економічні та організаційні засади недержавного пенсійного забезпечення в Україні та регулювання правовідносин, пов'язані з цим видом діяльності здійснюються згідно Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [2]. Одним з напрямків здійснення

недержавного пенсійного забезпечення є укладення пенсійними фондами контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів.

Недержавні пенсійні фонди є важливим сегментом сучасної світової фінансової системи, виконуючи фінансову, інвестиційну й соціальну функції. Фінансова функція НПФ проявляється головним чином у тому, що вони дають змогу акумулювати значний обсяг заощаджень у вигляді добровільних пенсійних внесків та трансформувати їх у інвестиції. Інвестиційна функція НПФ полягає в тому, що в системі НПФ може формуватися потужний довгостроковий інвестиційний ресурс, використання якого, як показує досвід розвинутих країн, сприяє економічному зростанню. Соціальна функція проявляється в тому, що НПФ надають можливість їх учасникам сформувати індивідуальний розмір пенсії, який визначається виключно бажаннями й можливостями індивіда іншими словами система НПФ надає інструментарій для формування матеріального забезпечення у старості за власною ініціативою [3, с. 88].

Станом на 30.09.15 р. в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 72 недержавних пенсійних фондів та 23 адміністраторів НПФ. При цьому лівову частку складають відкриті недержавні пенсійні фонди, що пояснюється вигодою від свободи вступу до них нових учасників без обмежень галузі, в якій вони працюють. Всі ці фонди розміщені по території України нерівномірно. Найбільша кількість їх зареєстрована у місті Києві – 53, у Дніпропетровській – 4, у Донецькій – 6, у Харківській, у Львівській та Івано-Франківській обл. – по 2, Херсонській, Одеській та АРК – по 1.

Динаміка основних показників діяльності НПФ та темпи їх приросту наведені в табл. 1.

Згідно даних таблиці, станом на 30.09.2015 р. адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 58,1 тис. шт. пенсійних контрактів, що більше на 7,8% (4,2 тис. шт.) порівняно з відповідним періодом 2014 року. З них 50,3 тис. шт. – це вкладники фізичні особи; 7,7 тис. шт. – це юридичні особи і 0,1 тис. шт. – фізичні особами-підприємці. Збільшення кількості пенсійних контрактів пов'язане в першу чергу зі збільшенням пенсійних контрактів з фізичними особами. Порівняно з відповідним періодом 2014 року збільшення кількості контрактів з фізичними особами становило 9,1% (4,2 тис. шт.).

Разом з тим спостерігаємо збільшення загальної кількості учасників НПФ, яка становить 834,2 тис. осіб (див. рис. 1). Більшість учасників недержавних пенсійних фондів є особи віком від 25 до 50 років, а саме 63,5%.

Рис. 1. Динаміка кількості учасників недержавних пенсійних фондів

Джерело [4]

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показники	Станом на 30.09.2013	Станом на 30.09.2014	Станом на 30.09.2015	Темпи приросту, %	
				станом на 31.12.2014/ станом на 31.12.2013	станом на 31.12.2015/ станом на 31.12.2014
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	60,3	53,8	58,1	-10,6%	7,8%
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	587,7	832,5	834,2	41,6%	0,2%
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	1 928,0	2 478,5	2 107,3	28,6%	-15,0%
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	1 455,6	1 738,4	1 865,9	19,4%	7,3%
у тому числі:					
- від фізичних осіб	64,0	69,0	77,3	7,8%	12,0%
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0,0%	0,0%
- від юридичних осіб	1 391,1	1668,8	1 788,1	20,0%	7,1%
Пенсійні виплати, млн. грн.	264,5	349,8	528,9	32,2%	51,2%
Кількість учасників, що отримали/отримують пенсійні виплати, тис. осіб	65,7	71,1	80,8	8,2%	13,6%
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	856,9	1 242,8	984,7	45,0%	-20,8%
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	740,8	1 090,4	780,0	47,2%	-28,5%
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	106,1	152,4	204,7	31,3%	34,3%

Джерело: [4]

Одним із основних якісних показників, що характеризують систему НПЗ, є сплачені пенсійні внески, які порівняно з минулим роком збільшилися на 7,3% (127,5 млн. грн.) і станом на 30.09.2015р. становили 1 865,9 млн. грн.

Збільшення спостерігаються і у середньому розмірі одноразової пенсійної виплати на одного учасника НПФ, який отримав/отримує пенсійну виплату, що становить 5,9 тис. грн. До прикладу така виплата станом на 30.09.2013р. становила 4,6 тис. грн.

Станом на 30.09.2015 загальна вартість активів становить 2 107,3 млн. грн., це на 15%, або на 371,2 млн. грн. менше в порівнянні з аналогічним періодом 2014 року. Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Саме тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу. Переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали депозити в банках (36,3% інвестованих активів), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (27,7%), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (16,4%), акції українських емітентів (9,2%). Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. З огляду на це, стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

Загальний дохід, отриманий від інвестування пенсійних активів становить 984,7 млн. грн., що у порівнянні з аналогічним періодом на 258,1 млн. грн. менше.

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, зросли на 34,3% у порівнянні з аналогічним періодом 2014 року і в цілому за час існування пенсійних фондів становлять 204,7 млн. грн., або 9,7% від загальної вартості активів НПФ (див. рис. 2).

Основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів припадає на оплату послуг з управління активами недержавних пенсійних фондів – 64,7% від загальної суми витрат. Витрати на оплату послуг з адміністрування пенсійного фонду становили 25,2% від загальної суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів. Оплата послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду – 5,2% від загальної суми витрат.

Загалом аналіз стану недержавного пенсійного забезпечення, проведений на основі даних щодо діяльності недержавних пенсійних фондів, показав, що в Україні хоча і дещо знизилася темпи розвитку, проте недержавні пенсійні фонди продовжують залучати нових вкладників і учасників та нарощувати розміри своїх активів.

Відомо, що на сьогоднішній день, система недержавного пенсійного забезпечення в Україні розвивається невеликими темпами, але на сьогоднішній день вона має низку суттєвих проблем і недоліків. Аналізуючи сучасний стан

недержавних пенсійних фондів, необхідно зазначити, що головними недоліками діючої системи є (див. рис. 3).

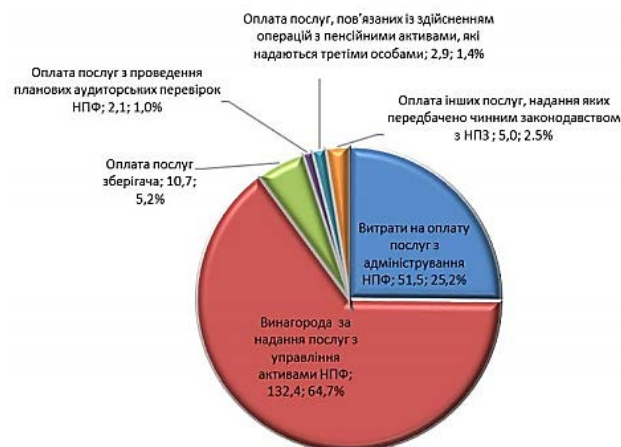

Рис. 2. Структура витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів станом на 30.09.2015 (млн. грн.)

Джерело [4]

До них можемо віднести:

1. Відсутність державних гарантій щодо збереження та повернення пенсійних внесків, виплат процентів інвестиційного доходу.

2. Обмеження можливостей дострокового (до настання пенсійного віку) повернення коштів. Згідно законодавства достроково пенсійні внески можуть бути сплачені лише у випадку важкої хвороби, інвалідності або виїзду на постійне місце проживання за кордон.

3. Обмежена участь в управлінні активами фонду. Фактичні власники пенсійних активів практично позбавлені права голосу в управлінні власними коштами та не мають дієвих важелів впливу на компанію управління активами фонду, яка зазвичай прямо або опосередковано пов'язана із засновниками НПФ. Так, відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», лише 25% учасників можуть відкликати будь-якого члена контролюючого органу – Ради фонду, проте зібрати разом таку кількість учасників НПФ, що працює по усій Україні, практично неможливо.

4. Великий ризик знецінювання коштів що обумовлено в першу чергу заборонаю встановлення мінімально гарантованих норм прибутку за будь-якими пенсійними схемами. Так, за договором управління пенсійними активами при недержавному страхуванні, мінімальна доходність може бути встановлена на рівні офіційного ін-

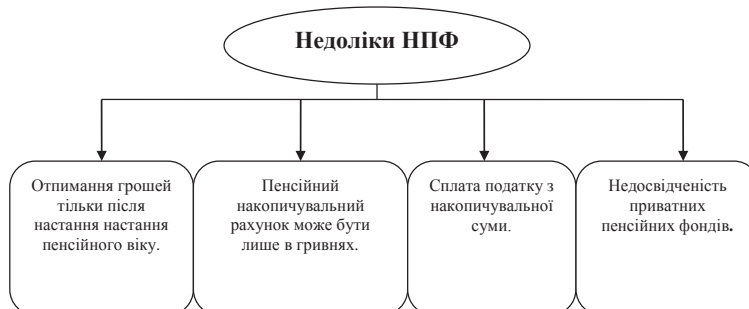

Рис. 3. Недоліки недержавного пенсійного фонду

Джерело: [Складено автором на основі 5]

дексу інфляції, а для отримання еквівалентних виплат у майбутньому, щорічна дохідність НПФ повинна протягом 10-30 років перевищувати інфляційний рівень хоча б вдвічі.

В умовах економічної кризи та надмірного демографічного навантаження на працездатне населення НПФ в Україні є одним з головних інструментів покращення пенсійного забезпечення громадян. У цій ситуації важливою є роль держави, що повинна стимулювати розвиток та контролювати їх діяльність [5].

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз функціонування НПФ за останні роки засвідчив, що протягом цього періоду спостерігається тенденція до зменшення кількості НПФ та їх адміністраторів. Разом з тим, показники роботи НПФ з кожним роком збільшуються, що передбачає збільшення учасників фондів та кількості укладених контрактів, приріст активів тощо.

З кожним роком спостерігається тенденція до збільшення кількості пенсійних виплат, зростан-

ня прибутку від інвестування активів та збільшення сум витрат, що відшкодовується за рахунок пенсійних активів.

Незважаючи на те, що існує безліч чинників, що стримують розвиток НПФ в Україні (низький рівень заробітної плати, непоінформованість населення, недовіра громадян до таких установ), функціонування НПФ – це один зі способів підвищення якості життя осіб пенсійного віку. Адже солідарна пенсійна система не здатна забезпечити гідний рівень життя пенсіонерів.

З розвитком недержавних пенсійних фондів, населення України стало більш проінформоване про їхню діяльність, що зумовило зростання довіри до цих учасників фінансового ринку.

Недержавне пенсійне забезпечення становить важливу частину реформи загальнодержавної пенсійної системи України. За умови ефективної організації, прибуткового інвестування, забезпечення надійності і належного регулювання, воно сприятиме підвищенню доходів пенсіонерів.

Список літератури:

1. ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»: Закон України від 09.07.2003, № 1058-IV. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1058-15>
2. Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 № 1057-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>
3. Камінський А. Б. Дослідження інформаційної прозорості недержавних пенсійних фондів України // А. Б. Камінський, Я. В. Ломовацька // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 88-96.
4. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2015 / Національна комісія що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/sekto/NPF_III%D0%BA%D0%B2_2015.pdf
5. Абрамчук М. Ю. Переваги і недоліки недержавного пенсійного забезпечення // Ю. М. Абрамчук, Н. В. Шуваєва // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної 26 квітня 2013 р.): конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24 у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми: Сумський державний університет, 2013. – Т. 4. – С. 154-155.

Жмурко Н.В., Сильванович І.Б.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ И ДИНАМИКИ НЕГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье проведен анализ современного состояния негосударственных пенсионных фондов в Украине. Выявлены особенности их функционирования. Проанализированы основные показатели деятельности негосударственных пенсионных фондов. Рассмотрены факторы, тормозящие развитие системы. Исследована структура инвестиционного портфеля, его доходность. Предложены направления улучшения инвестиционной деятельности.

Ключевые слова: негосударственные пенсионные фонды, пенсия, финансовая система, пенсионные активы, инвестиции.

Zhmurko N.V., Silvanovych I.B.

Ivan Franko National University of Lviv

ANALYSIS OF DYNAMICS NON-STATE PENSION FUNDS IN UKRAINE

Summary

In the article the analysis have been made of current state of non-state pension funds in Ukraine. It have founded the features of their operation. Analyzes the main indicators of private pension funds. The factors hindering the development of the system. Investigated the structure the investment portfolio, its profitability. The directions of improvement of investment activity.

Keywords: pension funds, pension, financial system, pension assets investment.